

ТЕМА 1. НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА: РЕЗУЛЬТАТИ ТА МЕТОДИКА

*Треба внести в аналіз число, вагу й міру замість того,
щоб вживати слова у вищому й найвищому ступені
порівняння та користуватися уможлиженими аргументами.
(Вільям Петті)*

*Статистична інформація – це свого роду основні засоби
державного керування. Тому я завжди кажу уряду:
не шкодуйте витрат на статистику!
(Василь Леонт'єв)*

1. Значення макроекономічних показників. Система національних рахунків.
2. Валовий внутрішній продукт (ВВП, GDP) та способи його обчислення.
3. Сутність і методи обчислення інших показників СНР.
4. Роль цін в обчисленні макроекономічних показників. Номінальний та реальний ВВП. Індекс цін, його види та роль в обчисленні ВВП.
5. Суспільний добробут.
6. Тіньова економіка.

Література

- Макконнелл К., Брю С. Экономикс. – Т. 1, гл. 9.
- Фишер С., Дорнбуш Р., Шмалензи Р. Экономика. – Гл. 24.
- Семюелсон П., Нордгауз В. Макроекономіка. – К., 1995. – Розділ 6.
- Мэнкью Н.Г. Макроэкономика. – М., 1994. – Гл. 2 (2.1–2.2).
- Манків Г.Н. Макроекономіка. – К., 2000. – Розділ 6.
- Дорнбуш Р., Фишер С. Макроэкономика. – М., 1997. – Гл. 2.
- Панчишин С. Макроекономіка. – К., 2001. – Тема 2.1, 2.3.
- Базилевич В.Д., Баластрик Л.О. Макроекономіка: Опорний конспект лекцій. – К., 1997. – Тема 2.
- Соболев В.М. Макроэкономика: Учебное пособие. – Харьков, 1997. –

Глава 2.

- Савченко А.Г., Пухтаевич Г.О., Тітьонко О.М. Макроекономіка. – К., 1999. – Гл. 2.
- Райхлин Э. Основы экономической теории. Макроэкономическая теория валового внутреннего продукта (кейнсианский подход). – М., 1997. – Гл. 2.
- Макроэкономика / Под ред. Е.Б.Яковлевой. – СПб., 1997. – Гл. 1 (1.1-1.2).
- Курс экономической теории / Под ред. М.Н.Чепурина, Е.А.Киселевой. – Киров, 1995. – Гл. 11; 4-е изд. – Киров, 2000. – Гл. 16.
- Меньшиков С.М. Новая экономика. Основы экономических знаний: Учебное пособие. – М., 1999. – Гл. 6.1.
- Хейне П. Экономический образ мышления. – М., 1991. – Гл. 16.
- Сакс Дж., Ларрен Ф. Макроэкономика. Глобальный подход. – М., 1996. – Гл. 2–1, 2–2. – С. 273-275.
- Тітьонко О.М. Системи макроекономічного рахівництва: Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни. – К.: КНЕУ, 1999.
- Теория переходной экономики: Учебное пособие. Т. 2. / Под ред. Е.В.Красниковой. – М., 1998. – Гл. 3.
- Schiller B. The Macroeconomy Today. Fourth Edition. – New York, 1989. – Chapter 4.

Означена тема є традиційним початком викладення дисципліни, бо саме з неї починається макроекономічна теорія (як хронологічно, так і логічно). Як зазначалося в попередній темі, макроекономічні дослідження беруть початок з 30-х років ХХ ст. Саме тоді була започаткована СНР – система національних рахунків. Знання показників СНР є винятково важливим для засвоєння всього курсу макроекономіки. Макроекономічні показники, що вивчаються в цій темі, зустрічаються протягом всіх інших тем – тож це своєрідний “лікнеп”.

1. Значення макроекономічних показників. Система національних рахунків

Трагедія Великої депресії примусила замислитись над причинами економічних коливань, сутністю економічного зростання. Але першою проблемою, з якою зіткнулися економісти, була відсутність необхідних агрегованих даних. На замовлення Конгресу США групою економістів була створена СНР – система національних рахунків

(System of National Product and Income Accounts). В цій роботі активну участь брали С.Кузнець – майбутній нобелівський лауреат 1971 р. – і У.Мітчелл. Було створене Національне бюро економічних досліджень (NBER), зібрана величезна статистика за тривалі часи, передусім, США та інших країн.

В післявоєнні роки над формуванням і розвитком СНР починають працювати міжнародні організації (перш за все ООН). В 1951 р. була розроблена “Спрощена стандартна СНР”, яка вживалася вже багатьма країнами. Двома роками пізніше вона набула вигляду першого стандарту ООН з національного рахівництва. Наступним кроком була підготовка другого стандарту, що була здійснена в 1968 р. На її ґрунті ЄС в 1970 р. розробила Європейський варіант СНР – Європейську систему інтегрованих економічних рахунків.

З часом необхідність подальшого удосконалення СНР призвела до появи в 1993 р. нової версії. Українська система національних рахунків (УСНР) використовує міжнародні принципи СНР-93, але з певними модифікаціями, які зумовлені прагматичними міркуваннями: особливостями інституціональної структури економіки, законодавчої і нормативної бази, специфікою джерел інформації, що використовується для визначення макроекономічних показників.

Основним показником результатів економічної діяльності віднині визнається валовий внутрішній продукт (ВВП). На відміну від інших країн, США та Японія традиційно віддавали перевагу показнику ВВП (валовий національний продукт). Через домінування американських підручників ВВП докладно розглядають і в Україні. Але з 1991 р. на використання ВВП перейшли і США.

СНР – це комплект таблиць та система взаємопов'язаних економічних показників, що характеризують функціонування економіки в цілому, рівень ділової активності країни, найбільш загальні і важливі аспекти національної економіки. Основні макроекономічні показники обсягу національного виробництва грають ту ж роль, що для окремої фірми, – показники обсягу виробленої продукції й прибутку. Неможливо керувати економікою країни, приймати важливі народногосподарські рішення, не маючи докладної інформації про сучасний її стан, тенденції подальшого розвитку. Тож основними споживачами даних СНР є, передусім, органи державного керівництва. Але всі економічні агенти ринкової економіки для кращого ведення справ повинні бути інформовані та являти собою те макроекономічне середовище, в яко-

му їм доводиться існувати.

Основними методологічними принципами СНР визнаються такі:

- Продуктивною є будь-яка праця, що приносить дохід (як в матеріальному, так і в нематеріальному виробництві).
- В основі СНР лежить система кругообігу витрат та доходів. Витрати одних економічних суб'єктів одночасно є доходами інших. Вартість створеного валового продукту можна визначити як суму витрат чинників виробництва або як суму доходів, що отримані власниками цих чинників.
- Розмежуються поняття потоків і запасів. Величина запасу на кінець періоду визначається як запас на початок періоду плюс надходження до запасів мінус вилучення із запасів.

Економіка Радянського Союзу ґрунтувалася на засадах марксистської теорії – в статистиці використовувалися відповідні показники, перш за все, сукупний (валовий) суспільний продукт. Він являв собою загальну вартість матеріальних благ, що були створені країною протягом року (сфера послуг при цьому ігнорувалася, економічна діяльність поділялася на виробничу і невиробничу сфери).

У відповідності з міжнародними стандартами з 1989 р. в Україні визначаються річні показники СНР. Лише починаючи з цього часу звітність про досягнення радянської економіки почала друкуватися тією ж економіко–статистичною мовою, що і в інших країнах світу, тож будь–яке порівняння стало коректним. В 1995 р. Міністерство статистики завершило розробку національних рахунків України згідно з варіантом, що був затверджений ООН в 1993 р. В останні роки все більшого значення набувають квартальні національні рахунки, що дозволяють оперативно отримувати економічну інформацію (це особливо актуально в часи інфляції).

2. Валовий внутрішній продукт (ВВП, GDP) та способи його обчислення

Найпоширенішим серед показників СНР є валовий внутрішній продукт – ВВП (Gross domestic product – GDP).

ВВП – сукупна ринкова ціна всього обсягу кінцевого виробництва товарів і послуг, що вироблені резидентами країни на її економічній території протягом одного року.

Для кращого розуміння наведеного визначення необхідні коментарі.

Термін “сукупний” нагадує, що основним методом макроекономі-

ки є агрегування.

Ринкова ціна – у ВВП враховуються лише ринкові угоди (всупереч праці в домашньому господарстві та тіньовій економіці). Агрегування можливе лише за рахунок вартісної оцінки виробленої продукції. Загальну суму можна представити як $\sum P \cdot Q$.

Оцінка саме кінцевого виробництва означає, що ВВП не враховує проміжне споживання, виключає таким чином повторний рахунок (табл. 1.1). Ринкова ціна, що увійде до ВВП, – 70.

Резиденти – це домогосподарства або юридичні особи, які мешкають на території даної країни більше року і саме з нею пов'язують свої економічні інтереси (іноземці, що перебувають в країні менше одного року, не враховуються). Тож поняття “резидент” не тотожне поняттю “громадянин”.

Таблиця 1.1

Виключення повторного рахунку

Стадія виробництва підручника з макроекономіки	Ціна продажу	Додана вартість
Лісове господарство	15	15
Целюлозно-паперовий комбінат	25	10
Видавництво	45	20
Оптова торгівля	55	10
Торгівля вроздріб	70	15
Сума доданої вартості		70

Наведений у табл. 1.1 приклад ілюструє існування трьох можливих методів вимірювання ВВП: виробничий, а також за витратами й за доходами.

Виробничий метод (або метод доданої вартості) передбачає розрахунок суми доданих вартостей всіх галузей народного господарства:

$$GDP = \sum VA_n.$$

Додана вартість (Value-added, VA) – це різниця між валовим випуском і проміжним споживанням.

Для підрахунку ВВП потрібно скласти додані вартості по всіх галузях економіки. Наприклад, в США всі види економічної діяльності поділені на 9 груп:

- сільське господарство, мисливство, лісівництво та рибальство;
- гірничодобувна промисловість;
- обробна промисловість;
- виробництво електроенергії, газу та водопостачання;
- будівництво;
- оптова та роздрібна торгівля, ресторани та готелі;
- транспорт, складське господарство та зв'язок;
- банківські послуги, страхування та операції з нерухомістю, комерційні послуги;
- суспільні, соціальні та особисті послуги.

В останні десятиріччя у ВВП більшості розвинутих країн зростала частка сфери послуг. Всупереч цій тенденції протягом 90-х років у США відбулося зменшення частки послуг у ВВП і відповідне зростання частки товарів з 36% у 1990 р. до 41% в 2000 р.⁴

Беручи до уваги схему кругообігу видатків та доходів, обсяг ВВП можна підрахувати, враховуючи “потік товарів та послуг” і “потік доходів”.⁵ Потік товарів та послуг дає обсяг **ВВП за витратами**, який знаходиться за формулою (так звана основна макроекономічна тотожність)

$$GDP = C + I_g + G + NE,$$

оскільки економічними суб'єктами національної економіки є: 1) домогосподарства, 2) підприємці, 3) уряд, 4) іноземний сектор:

- 1) C – споживчі витрати домогосподарств (Personal consumption expenditures). Це витрати на придбання споживчих товарів як поточного, так і довгострокового використання, а також оплату послуг.
- 2) I_g – валові внутрішні приватні інвестиції (Gross private domestic investment). До них відносять витрати фірм на придбання товарів виробничого призначення, витрати домогосподарств на житлове будівництво, витрати фірм, що

⁴ Економіка США: Учебник для вузов / Под ред. В.Б.Суляна. – СПб., 2003. – С. 95–96.

⁵ За словами М.Фрідмена, “члени суспільства в цілому не можуть витратити більше, ніж вони отримують, – це і є тотожність національних рахунків”.

пов'язані зі зміною запасів товарно–матеріальних цінностей. Валові інвестиції є сумою чистих інвестицій (net private domestic investment, I_n) та амортизації (depreciation, D) – інвестицій, що спрямовані на відновлення зношеного капіталу:

$$I_g = I_n + D.$$

Співвідношення між обсягами валових інвестицій та амортизації дозволяє зробити висновок про можливості подальшого зростання економіки. (Проаналізуйте співвідношення $I_g < D$; $I_g = D$; $I_g > D$).

- 3) G – державні закупівлі товарів і послуг (Government purchases). До них відносять державне споживання (витрати на утримання державних закладів, зарплатню державних службовців) та державні інвестиції. Слід відрізнити державні закупівлі від державних витрат:

Державні витрати = державні закупівлі + державні трансферти.

ВВП не враховує фінансові угоди, оскільки вони не пов'язані з виробництвом кінцевого продукту (державні та приватні трансферти, операції з цінними паперами).

- 4) NE – чистий експорт (Net export of goods and services). Це різниця між експортом та імпортом:

$$NE = Exp - Imp,$$

тобто величина, на яку видатки іноземних споживачів на придбання вітчизняних товарів та послуг перевищують вітчизняні видатки на іноземні товари та послуги, які входять у ВВП інших країн. Експорт, подібно споживанню та інвестиціям, сприяє зростанню виробництва. Але частина доходу, що виручена від продажу іноземним споживачам, піде на закупівлю імпортованих благ.

Обсяг **ВВП за доходами** умовно поділяється на доходну та недоходну частини. Доходна частина представляє собою доходи власників

економічних ресурсів. Це так званий національний дохід (National income, NI):

$$NI = W + R + r + p + EI,$$

де W – заробітна платня (доход робочої сили); R – рента (доход власників нерухомості); r – позичковий відсоток (доход власників капіталу, окрім відсотків по державних цінних паперах); p і EI – прибуток (доход, що отриманий завдяки підприємницьким здібностям): p – прибуток корпорацій, він складається з дивідендів, податку на прибуток і нерозподіленого прибутку; EI – дохід незалежних підприємців (некорпоративного бізнесу).

Але у ВВП слід врахувати ще складові, які входять у ціну товарів, хоча і не перетворюються на доходи власників економічних ресурсів (так звана недоходна частина):

D – амортизація: поточні витрати фірм, що входять у додану вартість, своєрідні заощадження підприємств для відновлення фізичного капіталу;

Чисті факторні доходи іноземців (Net foreign factor income) NFFI	=	Факторні доходи іноземців всередині даної країни	–	Факторні доходи громадян даної країни за кордоном
--	---	--	---	---

Таким чином, ВВП за доходами:

$$GDP = W + R + r + p + EI + D + IT + NFFI.$$

Теоретично ВВП за витратами й доходами має збігатися, але на практиці, як правило, має місце перевищення ВВП за витратами, оскільки деякі доходи зазвичай приховуються.

В українській статистиці ВВП за витратами складається з компонентів кінцевого використання:

1) витрат на кінцеве споживання:

- домашніх господарств (витрати на купівлю споживчих товарів, оплату споживчих послуг, надходження споживчих товарів і послуг в натуральній формі);
- некомерційних організацій, що обслуговують домашні господарства (громадських, політичних, профспілкових, релігійних та інших організацій, які надають неринкові послуги своїм членам);
- сектора загального державного управління (витрати на різноманітні товари і послуги, що надаються безкоштовно або за цінами, що не мають економічного значення і фінансуються, як правило, за раху-

- нок держбюджету: комунальне господарство, освіта, охорона здоров'я, оборона тощо);
- 2) валового нагромадження основного капіталу – визначається як сума статей:
 - валове нагромадження основного капіталу: вартість придбання мінус вибуття основних фондів;
 - зміна запасів матеріальних оборотних коштів: різниця між вартістю запасів оборотних коштів, що були придбані підприємством, і вартістю запасів, що вибули;
 - придбання цінностей за винятком їх вибуття;
 - 3) сальдо зовнішньоторговельних операцій (додається внесок експорту та відраховується імпорт товарів і послуг).

За методом доходу ВВП визначається як сума оплати праці робітників, валового результату діяльності підприємств і змішаного доходу домашніх господарств. Цей метод не вважається основним і використовується не для визначення номінального ВВП, а, як правило, для аналізу його вартісної структури.

3. Суть і методи обчислення інших показників СНР

Валовий національний дохід (GNI), який в колишніх варіантах СНР називався валовим національним продуктом (ВНП), розраховували з метою врахування відмінностей між “внутрішньою економікою” і “національною економікою”. Як зазначалося, він відрізняється від ВВП на суму чистих факторних доходів іноземців:

$$GNI = GDP - NFFI.$$

Перехід до переважного виміру ВВП, а не ВНП, віддзеркалює ті процеси, що відбувалися у світовій економіці протягом останніх часів. Так, все більшого значення набуває діяльність транснаціональних корпорацій – фірм, власність яких може не співпадати з країною їхньої економічної діяльності. ВВП вимірює валовий продукт, що створений всередині країни, незалежно від національної належності. Хоча різниця між показниками ВВП і ВНП може бути достатньо відчутною, але в багатьох розвинутих країнах вона відносно невелика (1–2%).

Показник ВВП має певні недоліки. Так, скажімо, йому притаманна властивість завищувати продукт минулого року через врахування амортизації.⁶ Цьому недоліку можна запобігти за допомогою іншого показника – чистий внутрішній продукт:

⁶ У П.Семюелсона це пояснюється на прикладі розрахунків чисельності населення – все одне, що додавати новонароджених та не відраховувати померлих.

$$NDP = GDP - D,$$

або

$$NDP = C + I_n + G + NE.$$

Відповідно, чистий національний продукт –

$$NNP = GNI - D.$$

Тотожність національного продукту і національного доходу (що є одним з методологічних принципів СНР) справедлива лише за умов коригування рівності на величини амортизації та непрямих податків, оскільки вони не можуть вважатися доходами від чинників виробництва. Тож для того, щоб мати уяву про сукупність доходів громадян країни, як вже зазначалося, розраховують національний дохід:

$$NI = NNP - IT,$$

або

$$NI = W + R + r + p + EI.$$

Певні функції в національному рахівництві виконують інші показники. Особистий дохід, на відміну від національного, є доходом, який дійсно отриманий власниками економічних ресурсів – від національного доходу потрібно відняти доходи, що зароблені, але не отримані, а додати доходи, що отримані, але не зароблені:

$$PI = NI - \text{виплати на соцстрах} - \text{податки на прибуток корпорацій} - \\ - \text{нерозподілений прибуток} + \\ + \text{трансфертні платежі (пенсії, виплати по безробіттю, багатодітним} \\ \text{сім'ям, ветеранам війни)} + \text{відсотки по державних облігаціях}$$

Або

$$PI = W \text{ (без виплат на соцстрах)} + DIV + R + r + EI + TP + \%,$$

де DIV – дивіденди, TP – трансфертні платежі, % – відсоток по державним цінним паперам.

Доход кінцевого використання (Disposable income, DI) – це дохід, який залишається в розпорядженні домогосподарств після сплати податків:

$$DI (DPI) = PI - PT,$$

де PT – особисті податки.

З іншого боку, дохід кінцевого використання може бути використаний лише на споживання та заощадження:

$$DI (DPI) = C + S,$$

де S – особисті заощадження.

Таким чином, кожен з альтернативних показників обсягу національного виробництва усуває певні недоліки інших. Всі вони використовуються, виходячи з конкретних задач, що стоять перед дослідниками.

4. Роль цін в обчисленні макроекономічних показників. Номінальний та реальний ВВП. Індекс цін, його види та роль в обчисленні ВВП

Оскільки ВВП та інші показники обсягу національного виробництва вимірюються в грошах, їх можна порівнювати тільки якщо не змінюється вартість грошової одиниці. (Зверніть увагу, в яких величинах вимірювався ВВП України в першій половині 90-х рр.). В наш час інфляція є доволі поширеним явищем, тож потрібно враховувати зміну цін. Для цього існує набір індексів цін, кожен з яких використовується для певних цілей.

Один з найбільш відомих – дефлятор ВВП (GDP deflator), який дозволяє оцінити реальний ВВП.

Номінальний ВВП (nominal GDP) – це ВВП в цінах поточного року ($ВВП_{ном} = \sum P_1 \cdot Q_1$).

Реальний ВВП (real GDP) – це ВВП коригований, з урахуванням дефлятора, тобто в цінах базисного року ($ВВП_{реал} = \sum P_0 \cdot Q_1$).⁷

$$\text{Реальний ВВП} = \frac{\text{Номінальний ВВП}}{\text{Дефлятор ВВП}} \cdot 100\%.$$

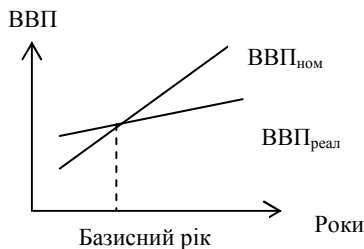

Рис. 1.1. Номінальний та реальний ВВП

⁷ Індекси: 1 – поточний рік, 0 – базисний рік.

Для виміру інфляції використовують індекс споживчих цін (consumer price index, CPI):

$$\text{Індекс споживчих цін} = \frac{\text{Ціна споживчого кошику в поточному році}}{\text{Ціна споживчого кошику в базисному році}}$$

Споживчий кошик – це фіксований набір товарів і послуг, що є типовим для придбання споживачами даної країни. В США споживчий кошик вміщує біля 400 видів товарів та послуг.

Крім того, використовують індекс цін виробників промислової продукції (producer price index, PPI), що враховує ціни на сировину та напівфабрикати. Він раніше за інші індекси свідчить про зростання цін, дозволяє передбачити інфляцію.

Також існує індекс цін на продукцію та послуги виробничо-технічного призначення, індекс цін зовнішньої торгівлі та інші. Але основними вважають дефлятор та індекс споживчих цін. Вони мають три відмінності:

- дефлятор ВВП враховує ціни не лише споживчих, а й інвестиційних товарів та товарів, що купуються урядом;
- індекс споживчих цін враховує ціни як вітчизняних, так й імпортних товарів, а дефлятор обмежується лише цінами вітчизняних;
- індекс споживчих цін розраховують для фіксованого набору товарів і послуг – індекс цін Леспейреса, дефлятор враховує зміни в наборі товарів і послуг – індекс цін Пааше.

Індекс цін Леспейреса (Laspeyres price index) визначається, виходячи з обсягів базисного періоду:

$$I_L = \frac{\sum P_1 Q_0}{\sum P_0 Q_0}$$

Індекс цін Пааше (Paasche price index) дозволяє досліджувати динаміку цін стосовно обсягів, що вироблені в поточному періоді:

$$I_P = \frac{\sum P_1 Q_1}{\sum P_0 Q_1} .$$

Як правило, індекс Леспейреса має тенденцію завищувати зміни цін, а індекс Пааше – занижувати їх, оскільки протягом періоду, коли має місце зміна цін, товари дешевшого асортименту замінюються на більш коштовні.

Для пом'якшення недоліків обох показників використовується індекс Фішера, який є середнім геометричним двох індексів:

$$I_F = \sqrt{I_L I_P} .$$

Незважаючи на підраховування реального ВВП, чим більше період, тим важче об'єктивно зіставляти показники обсягу національного виробництва.

Для розв'язку задач слід засвоїти певні правила, яких потрібно дотримуватися при роботі з індексами:

- В умові та відповіді прийнято використовувати відсотки, але у розв'язку слід користуватися лише частками (100% = 1; 25% = 0,25; 200% = 2).
- Частки можна перемножувати та ділити, але не додавати та не віднімати.
- Зростання величини характеризується індексом, більшим за одиницю, зменшення – індексом, меншим за одиницю.

5. Суспільний добробут

ВВП – досить корисний показник, але він неточно вимірює суспільний добробут. Багато заходів можуть збільшити багатство нації, але вони не враховуються у ВВП (мир, справедливий розподіл доходів, взаєморозуміння, вільний час, стан навколишнього середовища). П.Семюелсон та В.Нордгауз пропонують для визначення суспільного добробуту виключати окремі компоненти ВВП, які не впливають на добробут (шкоду, що завдана навколишньому середовищу), та враховувати деякі ключові елементи споживання, які зазвичай не враховуються у ВВП (передусім дозвілля та тіньову економіку).

Але слід визнати, що між реальним ВВП на душу населення і суспільним добробутом існує тісна позитивна кореляція. Відомо, що реальний ВВП на душу населення добре корелює і з індексом розвитку людського потенціалу, з індексом економічної сво-

боди та навіть з розвитком демократичних процесів у країні. Це можна пояснити зростанням освіченості і політичної культури населення разом із зростанням виробництва товарів і наданням послуг.

Купівельна спроможність	Рівень добробуту
Менше 1 набору прожиткового мінімуму	Стан зuboжіння
Від 1 до 2 наборів прожиткового мінімуму	Малозабезпеченість
Від 2 до 4 наборів прожиткового мінімуму	Відносний добробут (коли дохід дозволяє купити три набори прожиткового мінімуму, можна казати про рівень мінімального споживчого бюджету)
Більше 4 наборів прожиткового мінімуму	Високий рівень добробуту

В країнах з розвинутою ринковою економікою споживчі витрати складають від двох третин до трьох четвертих ВВП. Тому поведінка споживача є головним чинником економіки. Намагаючись відслідкувати настрої споживачів, в США з 70-х років щомісячно вимірюють індекс CSI (consumer sentiment index). Він входить до одинадцяти макроекономічних показників, на основі яких Бюро економічного аналізу США робить свої прогнози. Якщо показник купівельної спроможності належить до рівня *ex post*, то CSI – до рівня *ex ante*.

Серед країн з найвищим рівнем добробуту (який вимірюють за двома показниками: ВВП на душу населення та індексом купівельної спроможності) попереду, як правило, західноєвропейські країни, США, Канада, Австралія. За загальним обсягом ВВП абсолютним світовим лідером є США – ВВП 2003 р. склав 10,9 трлн. дол. Сукупний обсяг ВВП 15 європейських країн трохи менший – 10,4 трлн. дол. Третій за величиною – ВВП Японії, що відстає від них більше, ніж вдвічі.

6. Тіньова економіка

Під тіньовою економікою (Underground sector of economy) розуміють виробництво товарів і надання послуг за плату, що не фіксується в офіційній статистичній звітності (тобто виробництво офіційно незареєстрованої вартості товарів (послуг), що не відбивається в СНР). Тіньова економіка складається з трьох блоків:

- неофіційна економіка (усі легально дозволені види економічної діяльності, в межах яких має місце невраховане офіційною статистикою виробництво економічних благ);
- фіктивна економіка (приписки, крадіжки, спекулятивні угоди, хабарництво, пов'язані з отриманням і передачею грошей);
- підпільна економіка (заборонені законом види економічної діяльності).

Зустрічається також поділ тіньового сектора на дві складові – так званий “чорний ринок” (black market – нелегальні фінансові операції, наркобізнес, рекет, шахрайства) і “паралельну економіку” (hidden economy, в західній літературі також зустрічається термін “сіра економіка” – grey economy). На відміну від чорного ринку, ця остання економіка більше пов'язана зі сферою виробництва, вона складається з таких секторів:

- сектор домашніх господарств (виробництво товарів і послуг для задоволення потреб самих виробників – дрібних землевласників). Вважається, що ця складова тіньової економіки має дуже негативні наслідки на зразок натуралізації господарства, але не загрожує національній безпеці країни;
- неформальний сектор (дрібні виробники, підприємці, власники малих приватних підприємств). Їхня частка в ВВП складає в Україні – 9%, в Росії – 10-11%, в країнах з розвинутою ринковою економікою – 50-65%. В якій сфері – тіньовій або легальній – бізнесу буде існувати мале підприємництво залежить від ряду умов (податкова політика держави, фінансова підтримка, стабільність законодавства, криміналізація суспільства);
- прихований сектор національного виробництва (середні і великі промислові підприємства – бартерні угоди, діяльність в межах офшорних зон, що не заборонено українським законодавством, а також несплата податків з легальної економічної діяльності, декларування невірної ціни на митниці при експортно-імпорتنих угодах).

ВВП та інші показники, що вимірюють обсяг національної економіки, не враховують тіньової економіки. Тому чим більше її обсяг, тим більші викривлення національного рахівництва і, відповідно, більша вірогідність проведення помилкової економічної політики урядом, що спирається на помилкові фактичні дані. За підрахунками західних спеціалістів, критичним для країни є щорічний оборот в тіньо-

вому секторі на рівні 15-35% ВВП. Якщо оборот тіньової економіки перевищує третину ВВП, а кількість зайнятих – 40%, економіка втрачає керуваність.

Значного обсягу набула тіньова економіка в країнах з трансформаційними економіками. Хоча тут вона відіграє не лише негативну, а й позитивну роль (поміркуйте, яку). В сучасній Україні економісти оцінюють обсяг тіньової економіки на рівні 50-60%.

Оцінити обсяг тіньової економіки досить просто. На практиці найчастіше використовують два методи:

- на основі даних про спожиту домогосподарствами електроенергію;
- на основі обігу готівки (частка неконтрольованої грошової маси складає в Україні близько 50%).

Основні терміни

Система національних рахунків (СНР)	System of National Product and Income Accounts
Національне рахівництво	National-income accounting
Повторний рахунок	Double counting
Додана вартість	Value-added (VA)
Кінцевий продукт	Final product
Особисті споживчі витрати	Personal consumption expenditures
Валові приватні внутрішні інвестиції	Gross private domestic investment
Відрахування на споживання капіталу, амортизація	Capital consumption allowances, depreciation
Державні закупівлі	Government purchases
Чистий експорт товарів і послуг	Net export of goods and services
Валовий внутрішній продукт (ВВП)	Gross domestic product (GDP)
Валовий національний дохід (ВНД)	Gross national income (GNI)
Чисті факторні доходи іноземців	Net foreign factor income (NFFI)
Чистий внутрішній продукт	Net domestic product (NDP)

Основні терміни

Національний дохід	National income (NI)
Непрямі податки	Indirect business taxes (IT)
Особистий дохід	Personal income (PI)
Трансферти	Transfer payment (Tr)
Особистий дохід після сплати податків	Disposable income (DI)
Індекс споживчих цін	Consumer price index (CPI)
Дефлятор ВВП	GDP deflator
Індекс цін Леспейреса	Laspeyres price index
Індекс цін Пааше	Paasche price index
Номинальний і реальний ВВП	Nominal and real GDP
ВВП на душу населення	GDP per person (per capita)
Тіньова економіка	Underground sector of economy

Питання для самоконтролю⁸

1. Теорія стверджує, що все одно яким способом підраховувати ВВП: за доходами чи за витратами. Але чомусь кожен раз, коли намагаються в реальній ситуації це зробити, як правило, отримують різні значення ВВП, що не співпадають. Чому?
2. Розгляньте доходи від наведених нижче видів діяльності й визначте, враховуються вони у ВНП України або ВВП:
 - Radiohead дає концерт у Нью-Йорку;
 - Radiohead дає концерт у Києві;
 - Руслана дає концерт у Нью-Йорку;
 - Руслана дає концерт у Києві;
 - “Damen Shipbuilding Group” отримує прибуток від свого заводу в Миколаєві;
 - “Динамо” (Київ) отримав дохід від продажу А.Шевченка.
3. Чи враховуються в обсяг ВВП: а) щомісячні грошові перекази, які студент отримує з дому; б) пенсія колишнього викладача; в) дохід від продажу алкогольних та тютюнових виробів; г) гроші, що отримані від продажу автомобіля минулих років; д) купівля акцій автомобільної компанії; е) орендна плата за приміщення?

⁸Серед питань для самоконтролю і задач містяться завдання, що запозичені з інших підручників з макроекономіки.

4. Чому ВВП має тенденцію зменшуватися із зростанням кількості шлюбів і збільшуватися із зростанням числа розлучень?
5. Громадянин України тимчасово працює в Італії. В який ВВП і ВВП будуть зараховані його доходи?
6. Що таке непрямі податки на бізнес? Чому їх суму віднімають від ВВП, щоб отримати національний дохід?
7. Чому трансфертні платежі виключаються з ВВП?
8. Чому показник ВВП не вимірює рівня добробуту країни? Чи є такі блага у складі ВВП, зростання випуску яких буде приводити до падіння рівня добробуту?
9. Держкомстат повідомляє дані соціально-економічного розвитку країни за перші шість місяців року. ВВП зростає, інфляція скорочується, зростають зарплатня і народжуваність. Єдине, що погіршує прогнози на найближче майбутнє, – сприятливі погодні умови. Що мають на увазі представники статистичного відомства?
10. Що держава має від тіньової економіки і що вона через неї втрачає?
11. Інтернет-питання. На сайті Держкомстату (www.ukrstat.gov.ua) ознайомтеся із складовими ВВП України за доходами. Спробуйте розрахувати ВВП власноруч та порівняйте з обсягом номінального ВВП за відповідний рік.

Задачі

1. Про економіку країни відомі макроекономічні показники, що наведені в таблиці. Спробуйте розрахувати дані, яких не вистачає.

Показники	Варіант 1	Варіант 2	Варіант 3	Варіант 4
Споживчі витрати	195	318	580	729
Чисті приватні інвестиції	29	65	92	145
Амортизація	39		85	
Валові приватні інвестиції		106		224
Державні закупівлі	37	93	134	
Експорт	41	46	29	195
Імпорт	36	31	41	
Чистий експорт				-9
Доходи іноземців всередині країни	9	11	28	195

Доходи громадян країни за кордоном	17	8	20	
Чисті факторні доходи іноземців				-12
Заробітна платня	132	226	420	
Рента	12	19	32	37
Позичковий відсоток	16	36	55	43
Прибуток корпорацій		141	148	
Податок на прибуток корпорацій	23	51		108
Дивіденди	18		39	52
Нерозподілений прибуток корпорацій	33	48	36	80
Доходи некорпоративного бізнесу	19	39	78	64
Непрямі податки на бізнес	21	27	53	55
Відрахування на соцстрах	15	24		61
Трансфертні платежі	31	29	75	92
Відсотки по державних облігаціях	25	12	46	71
Особисті податки	34	32	69	148
Валовий внутрішній продукт				
Валовий національний продукт				
Чистий внутрішній продукт				
Чистий національний продукт				
Національний доход				
Особистий доход				
Доход кінцевого використання				
Особисті заощадження				37
Сальдо державного бюджету			-11	

2. За наведеними даними розрахуйте: ВВП, ВНП, ЧВП, ЧНП, національний доход, особистий доход (методами витрат і доходів); дохід кінцевого використання; особисті заощадження; сальдо державного бюджету.

Таблиця А

Відсоток за кредит	29
Відрахування на соцстрах	19
Валові приватні інвестиції	86
Факторні доходи громадян даної країни за кордоном	5
Заробітна платня	186
Прибуток корпорацій	74
Непрямі податки	26
Факторні доходи іноземців всередині даної країни	15
Рентні платежі	17
Імпорт	20
Податки на прибуток корпорацій	35
Експорт	34
Державні закупівлі товарів та послуг	70
Чисті приватні інвестиції	54
Доходи некорпоративного бізнесу	41
Особисті податки	24
Трансфертні платежі	23
Споживчі витрати	245
Дивіденди	17
Відсотки по державних облігаціях	11

Таблиця В

Державні закупівлі товарів і послуг	93
Відсотки по державних облігаціях	13
Доходи, що отримані іноземцями	17
Індивідуальні податки	48
Рента	13
Споживчі витрати	470
Амортизаційні відрахування	80
Дивіденди	28
Непрямі податки	39
Трансфертні платежі	51
Імпорт	47
Доходи громадян, що отримані за кордоном	10
Відсоток на капітал	27
Прибутки корпорацій	101

Доходи від власності	25
Експорт	42
Заробітна платня	397
Нерозподілений прибуток корпорацій	31
Чисті внутрішні інвестиції	51
Відрахування на соцстрах	28

Таблиця С

Нерозподілений прибуток корпорацій	53
Відсоток за кредит	93
Імпорт	151
Доходи від власності	74
Особисте споживання	1105
Чисті приватні інвестиції	84
Витрати на споживання капіталу	176
Відсотки по державних облігаціях	26
Індивідуальні податки	162
Дивіденди	60
Заробітна платня	942
Доходи від національних чинників в інших країнах	142
Трансфертні платежі	193
Орендна платня	38
Непрямі податки на бізнес	121
Експорт	128
Внески на соцстрах	122
Державні закупівлі товарів і послуг	297
Доходи від іноземних чинників на території даної країни	153
Податок на прибуток корпорацій	71

3. ВВП складає 520 млрд. євро, валові приватні інвестиції – 110 млрд. євро, чисті приватні інвестиції – 35 млрд. євро, споживчі витрати – 334 млрд. євро. Обсяг державних закупівель досяг 83 млрд. євро, обсяг трансфертних платежів – 57 млрд. євро. Профіцит бюджету – 6 млрд. євро. Визначте чистий внутрішній продукт, чистий експорт і обсяг надходжень до бюджету.

4. ВВП складає 740 млрд. крон, вартість спожитого капіталу – 68 млрд. крон, відрахування на соцстрах – 43 млрд. крон, непрямі подат-

ки – 52 млрд. крон, чисті факторні доходи іноземців – 3 млрд. крон. Визначте національний доход.

5. Національний доход країни становив 296 млрд. дол., прибуток корпорацій – 65 млрд. дол., трансфертні платежі – 25 млрд. дол., дивіденди – 28 млрд. дол., доходи від продажу акцій на фондовій біржі – 19 млрд. дол., особисті податки – 53 млрд. дол., внески на соцстрах – 49 млрд. дол. Визначте особисті доходи.

6. Доход кінцевого використання склав 3400 млрд. фунтів, витрати на споживання капіталу – 310 млрд. фунтів, експорт – 190 млрд. фунтів, імпорт – 220 млрд. фунтів, державні закупівлі товарів та послуг – 610 млрд. фунтів, непрямі податки – 286 млрд. фунтів, чисті інвестиції – 420 млрд. фунтів, особисті заощадження – 210 млрд. фунтів. Визначте ВВП.

7. За наведеними даними визначте: а) який рік є базисним; б) як змінився рівень цін у період з 1929 по 1933 рр. та з 1933 по 1939 рр.; в) реальний ВВП.

Рік	Номинальний ВВП	Дефлятор	Реальний ВВП
1929	104	121	
1933	56	91	
1939	91	100	

8. Економіка певної країни мала такі показники:

Показники	2001	2003
Відсоток за кредит	6	8
Імпорт	17	13
Відрахування на соцстрах	10	12
Зарплатня в приватному секторі	123	129
Дивіденди	14	16
Особисті споживчі витрати	154	168
Споживання основного капіталу	31	34
Чисті приватні інвестиції	22	23
Рента	5	7
Нерозподілений прибуток корпорацій	16	18
Державні закупівлі товарів і послуг	49	46
Експорт	11	15
Зарплатня державних службовців	19	20
Трансферти	12	14

Відомо, що за фізичним обсягом ВВП зріс в 2003 р. на 3%.

- Визначте ВВП в 2001 і 2003 рр. Які компоненти Ви при цьому враховуєте?
- Визначте дефлятор ВВП 2003 р.

9. Номінальний ВВП зростає з 215 до 258 млрд. динарів, а дефлятор – з 125 до 150%. Що відбудеться з величиною реального ВВП?

10. Рівень цін у країні зріс на 60%, а ВВП в поточних цінах зріс на 75%. Знайдіть темп зростання економіки.

11. В 2002 р. ВВП склав 525 млрд. франків, а в 2003 р. – 580 млрд. франків. Визначте дефлятор ВВП в 2003 р., якщо відомо, що реальний ВВП за рік зріс на 5%.

12. В країні Амазонії виробляються тільки три товари: агрус, альбоми, автомати. За даними таблиці визначте номінальний та реальний ВВП 2000 та 2002 рр., темпи зростання ВВП, індекси Пааше, Леспейреса та Фішера для 2002 р., прийнявши за базисний 2000 р. Як змінився загальний рівень цін (за індексом Фішера)?

Товари	2000 р.		2002 р.	
	P_0	Q_0	P_1	Q_1
Агрус	5	15	6	10
Альбоми	3	25	4	28
Автомати	20	9	16	12

13. Номінальний ВВП 2002 р. склав 560 млрд. крон. Номінальний ВВП 2003 р. дорівнює 545 млрд. крон, а дефлятор ВВП – 0,95. Визначте темп економічного зростання.

14. Номінальний ВВП 2003 р. – 1600 млрд. лір, дефлятор ВВП – 1,1, а темп економічного зростання – 5%. Визначте номінальний ВВП 2002 р.

15. Визначте обсяг чистого експорту, якщо споживання складає 60% ВВП, трансферти за мінусом податків – 5% ВВП та дорівнюють 25, інвестиції – 20% ВВП, бюджетний дефіцит – 17% ВВП.

Макроекономіка в дзеркалі української статистики

1. Спробуйте розрахувати ВВП за витратами. Порівняйте отримані результати з наведеними даними.

ВВП за категоріями кінцевого використання *
(млн. грн.)

Категорія	Рік			
	2000	2001	2002	2003
Валовий внутрішній продукт	170070	204190	225810	264165
Кінцеві споживчі витрати	127982	156344	170325	203696
У тому числі:				
домашніх господарств	92406	112260	124560	144954
некомерційних організацій, що обслуговують домашні господарства	3909	4017	4226	4755
сектора загального державного	31667	40067	41539	53987
індивідуальні споживчі витрати	19572	23707	24803	32915
колективні споживчі витрати	12095	16360	16736	21072
Валове нагромадження основного	33427	40211	43289	52253
Зміна запасів матеріальних оборотних	-42	4229	2209	1233
Придбання за винятком вибуття цін-	146	85	96	114
Сальдо експорту-імпорту товарів	8557	3321	9891	6869

* Статистичний щорічник України за 2003 р. – К., 2004. – С. 35.

2. Проаналізуйте динаміку номінального та реального ВВП. Виходячи з наведених показників, розрахуйте обсяги реального ВВП України. Порівняйте динаміку реального ВВП та реального ВВП на душу населення.

Динаміка ВВП в Україні *

Показники	Одиниця виміру	Роки							
		1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
ВВП у фактичних цінах	млн. грн.	81519	93365	102593	130442	170070	204190	225810	264165
Реальний ВВП	У % до попереднього року	90,0	97,0	98,1	99,8	105,9	109,2	105,2	109,4

Показники	Одиниця виміру	Роки							
		1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
ВВП у розрахунку на одну особу	грн.	1595	1842	2040	2614	3436	4195	4685	5525
ВВП у розрахунку на одну особу	У % до попереднього року	90,7	97,8	98,8	100,6	106,7	111,1	106,3	110,3

* Статистичний щорічник України за 2000 р. – К., 2001. – С. 30, 31; Статистичний щорічник України за 2003 р. – К., 2004. – С.29-30; Україна у цифрах у 2003 р.: Короткий статистичний довідник. – К., 2004. – С. 22, 24.

3. Проаналізуйте структуру ВВП України за категоріями використання й доходу.

Структура ВВП за категоріями кінцевого використання *

(%)

Категорія	Рік							
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Валовий внутрішній продукт	100	100	100	100	100	100	100	100
Кінцеві споживчі витрати	79,9	81,6	81,5	77,0	75,2	76,6	75,4	77,1
У тому числі:								
домашніх господарств	53,3	54,2	56,9	54,7	54,3	55,0	55,1	54,9
некомерційних організацій, що обслуговують домашні господарства	4,8	3,5	3,0	2,5	2,3	2,0	1,9	1,8
сектора загального державного управління	21,8	23,9	21,6	19,8	18,6	19,6	18,4	20,4
індивідуальні споживчі витрати					11,5	11,6	11,0	12,4
колективні споживчі витрати					7,1	8,0	7,4	8,0
Валове нагромадження основного капіталу	20,7	19,8	19,6	19,3	19,7	19,7	19,2	19,8
Зміна запасів матеріальних оборотних коштів	1,8	1,5	1,1	-1,9	0,0	2,1	1,0	0,5

Категорія	Рік							
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Придбання за винятком вибуття цінностей	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0
Сальдо експорту-імпорту товарів і послуг	-2,6	-3,1	-2,3	5,5	5,0	1,6	4,4	2,6

* Статистичний щорічник України за 2000 р. – К., 2001. – С. 36; Статистичний щорічник України за 2003 р. – К., 2004. – С. 35.

Структура ВВП за категоріями доходу *

(%)

Категорія	Рік							
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Валовий внутрішній продукт – всього	100	100	100	100	100	100	100	100
У тому числі:								
оплата праці найманих	47,8	48,6	48,1	44,3	42,3	42,3	45,7	45,3
податки за виключенням субсидій на виробництво та імпорт	21,9	19,4	19,2	17,6	16,8	13,4	12,2	12,1
на продукти	11,6	13,2	15,2	16,8	15,2	11,6	10,9	10,8
інші, пов'язані з виробництвом	10,3	6,2	4,0	0,8	1,6	1,8	1,3	1,3
Валовий прибуток, змішаний дохід	30,3	32,0	32,7	38,1	40,9	44,3	42,1	42,6

* Статистичний щорічник України за 2000 р. – К., 2001. – С. 36; Статистичний щорічник України за 2003 р. – К., 2004. – С. 36.

Газетні публікації крізь призму макроекономіки

(Квітень 2000 р., “Известия”). “Із статистикою в країнах СНД відбуваються дивні речі. По-перше, чим гірше йдуть справи в економіці країн, тим більш закритим і химерним стає підрахунок макроекономічних показників. Наприклад, в деяких країнах існує три види статистики – для голови держави, для внутрішнього користування і для офіційної публікації. Причому статистика для голови держави найбільш оптимістична. Для офіційної публікації використовується

мени райдужний варіант. Ну а внутрішня статистика, що циркулює лише в уряді та самому статистичному відомстві, найбільш наближена до реальності.

По-друге, багато країн Співдружності не поспішають переходити на загальновизнані стандартні рахунки, віддаючи перевагу власним методикам. Як наслідок, скажімо, Білорусь традиційно демонструє гігантське зростання економіки, хоча воно досягається виключно за рахунок такої ж гігантської інфляції, а насправді ніякого зростання не відбувається.

По-третє, у деяких держав СНД є звичка не оприлюднювати ті показники, за якими ці країни дійсно виглядають погано. Наприклад, Туркменістан ніколи не надає в Міжнародний статистичний комітет СНД даних із своєї інфляції.

На жаль, до цих пір в багатьох країнах СНД статистика напряму обслуговує політичні інтереси керівників. Ця звичка, що успадкована з часів Радянського Союзу, призводить до серйозних розбіжностей в розрахунках економічних досягнень пострадянських держав внутрішніми і зарубіжними відомствами.

Між тим, проблема статистики в СНД виходить за межі чисто технічної. Недовіра до статистики породжує в світі недовіру до самих держав. Тому будь-який скандал, що пов'язаний із статистичним відомством країни Співдружності, сприймається за кордоном як вірна ознака нестабільності всієї економіки даної держави.

Поки на пострадянському просторі не зрозуміють, що краще чесно рахувати самим і не давати приводу перераховувати іноземним фахівцям, нові незалежні держави будуть проходити по розряду країн з екзотичною економікою”.

(Листопад 2002 р., “Известия”). “За даними посольства Російської Федерації в Республіці Таджикистан, щорічно в Росію на сезонні роботи виїжджає до 500 тисяч таджиків. Це приблизно 8-9% населення країни. Кожний з працюючих в Росії утримує на зароблені за сезон гроші 4-5 домочадців – старих, жінок, дітей. Тобто практично біля 40% таджицьких громадян живе за рахунок коштів, що отримані в Росії. Це не пряма, але все ж важлива допомога Росії Таджикистану, чия економіка, зруйнована багаторічною громадянською війною, давно б рухнула, якби не було подібної фінансової допомоги зовні.

Скільки заробляють таджицькі будівельники, різноробочі та вантажники в Росії, офіційно невідомо. Дехто з них виїжджає за межі рідної республіки лише на літні місяці, інші живуть в російських містах роками. Середня зарплата будівельника–таджика в Москві та Підмосков'ї – порядку 9-12 тисяч рублів на місяць. Деяко з цих коштів іде на проживання та їжу, деяко забирають рекетири, свою "частку" вилучають у трудящих при поверненні на батьківщину таджицькі митники, 350 доларів потрібно викласти на авіаквиток в обидва боки. Але більша частина зароблених в Росії таджиками грошей все ж таки доходить до місця призначення та підживлює економіку суверенної середньоазійської держави. За оцінками експертів, мова може йти про суму в 500–700 мільйонів доларів щорічно.

...За неофіційними даними, мільйони працюючих в Росії азербайджанців щорічно переказують на батьківщину від 1,5 до 2,5 млрд. дол., що перевищує весь бюджет Азербайджану".

Макроекономіка в особах

С.Кузнець (S.Kuznets)
(1901–1985)

Саймон Сміт Кузнець народився в білоруському місті Пінську в 1901 році. Звали його тоді, мабуть, Семеном. Він закінчив гімназію, вступив до Харківського університету, але провчився там рік або два і навіть трохи попрацював в бюро статистики праці.

Його сім'я збиралася емігрувати в США ще до революції. Батько встиг виїхати до Першої світової війни і сподівався викликати рідних. Але відомі події віддалили цей момент аж до 1922 року. Опинившись в США, Кузнець стикається з чималою кількістю проблем, з яких найсуттєвіша – мовна. Але незважаючи на це, він долає труднощі, вступає до Колумбійського університету і отримує там з часом ступені магістра і доктора.

Проходить лише десять років після його переїзду до Америки і саме до нього звертається Конгрес США із завданням створити інструментарій для виміру сукупних економічних показників. Велика депресія з усією очевидністю загострила проблему дефіциту даних для аналізу валового продукту країни. Макроекономічної статистики ще просто не існувало. А без належних даних неможливо було прийняти розумні рішення, обрати рекомендації для виходу з кризи. Куз-

нець фактично першим прокладав шлях в галузі аналізу національного доходу – в 1933 році він підготував звіт про національний дохід США 1929-1932 років. Саме Кузнець вперше застосував вимір валового продукту за витратами й доходами. Його праці були підґрунтям сучасної системи СНР.

З часом він зацікавився проблемами економічного зростання і розподілу доходів. В 50-х роках він на основі американської статистики довів, що з розвитком суспільства відбувається усереднення багатства, тобто існує тенденція зменшення рівня диференціації доходів. Таку ж тенденцію пізніше він помітив у деяких інших країнах (Тонконгу). Це дозволило зробити припущення, яке відомо в макроекономіці як “закон Кузнеця”, – в перші десять років інтенсивного розвитку країни посилюється диференціація доходів в суспільстві, але з часом ця тенденція змінюється на протилежну.

Достатньо відомі в макроекономічній теорії і так звані цикли Кузнеця.

Кузнець протягом життя був пов'язаний з багатьма університетами, але на пенсію вийшов з Гарвардського в 1971 році. В тому ж році отримав нобелівську премію.

За словами А.Анікіна, “без національного рахівництва (системи національних рахунків), що було створене в 30-40-х роках працею ряду вчених і практиків, були б неможливі економетричні моделі, була б, по суті, неможлива й макроекономічна політика сучасної держави. Серед них першим має бути назване ім'я Саймона Кузнеця”.